

Contrastive Analysis of Acronyms in Persian and English

Masumeh Harati Tehrani¹

Today, regarding the increase of organizations and developments in various industries and sciences, using abbreviations and specially acronyms are inevitable. Therefore by choosing a proper abbreviation instead of a long expression, speed, explicitness, and beauty are added to the message. This article analyzes acronyms in Persian and English and their similarity and difference. After the introduction to abbreviations, in the second part acronyms are studied from different views and the third part deals with structural classification of acronyms in Persian and English and their similarity and differences. And the final part is dedicated to reviews the conclusions.

Key Words: *Acronym, word formation, abbreviation*

¹ - M.A. Graduate , Linguistics Department, Allame Tabatabai University
maryam_a4520@yahoo.com

بررسی مقابله‌ای سرواژه‌سازی در زبان فارسی و انگلیسی

معصومه هراتی تهرانی^۱

چکیده

با توجه به گسترش سازمان‌ها و پیشرفت صنایع و علوم مختلف و نیاز به نامگذاری عبارات استفاده از اختصارات به ویژه سرواژه‌ها امری ناگزیر است. بنابراین با انتخاب صورت اختصاری مناسب به جای اصطلاحی طولانی، بر سرعت، صراحت و زیبایی پیام افزوده می‌شود. در زبان فارسی نیز از اختصارات و سرواژه‌ها استفاده می‌شود. در مقاله حاضر به بررسی و تحلیل سرواژه‌ها در زبان‌های فارسی و انگلیسی و نیز به شباهت و تفاوت آنها پرداخته می‌شود. پس از بخش اول که مقدمه‌ای درباره اختصارات است، در بخش دوم موضوع سرواژه‌سازی از دیدگاه‌های مختلف بررسی و در بخش سوم به طبقه‌بندی ساختاری سرواژه‌ها در زبان‌های فارسی و انگلیسی و نیز شباهت‌ها و تفاوت‌های سرواژه‌سازی در این دو زبان پرداخته می‌شود و در بخش چهارم نتایج این بحث ارائه می‌گردد.

کلیدواژه‌ها: سرواژه، واژه‌سازی، اختصار، حروف آغازین

۱- مقدمه

چندین دهه است که ساختن اختصارات در زبان‌های دنیا رواج فزاینده‌ای یافته است. کثرت اختصارات و کاربرد آنها در برخی از زبان‌ها مانند زبان انگلیسی به حدی است که از اختصارات به عنوان زبانی در دل زبان اصلی یاد می‌شود. اکنون از اختصارات به عنوان ابزاری در جهت تقویت زبان استفاده می‌شود اما متأسفانه در زبان فارسی این ابزار چندان مورد توجه قرار نگرفته است.

به طور کلی اختصارسازی عبارت از کوتاه نمودن واژه‌ها یا عبارت‌ها از طریق مخفف‌سازی است.

maryam_a4520@yahoo.com

^۱ - کارشناس ارشد زبان‌شناسی، دانشگاه علامه طباطبائی

اختصارات صورت‌های مختلفی دارند و در نوشته‌های یونانیان باستان و دست نوشته‌های قرون وسطی و قرآن به کار رفته‌اند. مثال‌های اولیه اختصاری‌سازی به سکه‌ها و سنگ نوشته‌ها بر می‌گردد که در آنها نبود فضای کافی، اختصاری‌سازی واژه‌ها را ضروری می‌ساخت و این امر خود سبب صرفه‌جویی در نوشتار می‌شد.

امروزه نیز این فرآیند باعث صرفه‌جویی در نوشتار و نیز در گفتار می‌شود، زیرا تلفظ یا نوشتن یک صورت مختصر شده نسبت به صورت اصلی کلمه یا عبارت به زمان کمتری نیاز دارد.

هدف کلی این مقاله بررسی ماهیت و ساختار سرواژه‌ها در زبان فارسی و انگلیسی و تشابه‌ها و تفاوت‌های آنها می‌باشد.

۲- سرواژه‌سازی

به اعتقاد طباطبائی (۱۳۸۲: ۱۷) سرواژه نوعی کلمه اختصاری است که از به هم پیوستن حروف آغازین چند واژه حاصل می‌شود. این روش در زبان انگلیسی بسیار رایج است و کاربرد آن امروزه در زبان فارسی نیز مشاهده می‌شود. در چند دهه اخیر چندین کلمه در زبان فارسی به این شیوه ساخته شده است که هما (هواپیمایی ملی ایران) سیبا (سیستم یکپارچه بانکی) ساف (سازمان آزادی‌بخش فلسطین) جزء این مقوله به شمار می‌آید. ساختن واژه به این روش از سوی نیروهای نظامی متداول بوده است و چندین کلمه بر اساس آن ساخته شده است، مانند *مرآتو* (مرکز آموزش توپخانه) *مرئیس* (مرکز آموزش پشتیبانی) *نر/جا* (نیروی زمینی جمهوری اسلامی ایران) و ... متداولترین سرواژه‌هایی که زبان فارسی از انگلیسی وام گرفته است عبارتند از *لیزر* و *بیلز* است.

۲-۱- گزارشی از فعالیت گروه اختصارات فرهنگستان زبان و ادب

فارسی

بر اساس گزارشی از فعالیت گروه اختصارات (۱۳۷۸: ۸) سرواژه نوعی اختصار است که به دو صورت ساخته می‌شود:

الف) سرواژه‌های پیوسته: در این نوع از سرواژه‌ها حروف آغازین کلیه کلمات یا کلمات مهم و اصلی یک نام یا یک عبارت با یکدیگر ترکیب می‌شوند و به صورت یک کلمه در می‌آیند، مانند:

ساف: سازمان آزادی‌بخش فلسطین

ساواک: سازمان اطلاعات و امنیت کشور

نزاچا: نیروی زمینی جمهوری اسلامی ایران

شاپک: شماره استاندارد بین‌المللی کتاب

از سرواژه‌های خارجی متداول در فارسی می‌توان یونسکو، یونیسف، فائو، ایزو، ایکا را نام برد.

ب) سرواژه‌های گسسته: این نوع از سرواژه‌ها از کنار هم قرار دادن حروف اول واژه‌های یک عبارت ساخته می‌شود. این حروف، حرف به حرف تلفظ می‌شوند و معمولاً آنها را با نقطه از یکدیگر جدا می‌کنند، البته امروزه دیگر در زبان‌های اروپایی نقطه توصیه نمی‌شود، مانند:

ا.ج.ش.س: اتحاد جماهیر شوروی سوسیالیستی

ا.م.ا.: ایالات متحده آمریکا

ا.م: اسم مصدر

ب.م.م.: بزرگترین مقسوم علیه مشترک

همچنین می‌توان اختصارات متداول در زبان فارسی را از دیدگاه دیگری طبقه‌بندی کرد:

به لحاظ تظاهر زبانی، اختصارات را می‌توان به دو گروه عمده کوتاه نوشت‌ها و کوتاه گفت‌ها تقسیم کرد:

الف) این دسته شامل اختصاراتی می‌شود که فقط در نوشتن به کار می‌روند و در گفتار از آنها استفاده نمی‌شود. بلکه اصل آن تلفظ می‌گردد، مانند رض که خوانده می‌شود رضی الله یا رضوان الله علیه، عج که خوانده می‌شود عج الله تعالی فرجه، خ ل که خوانده می‌شود نسخه بدل و امثال آنها. در این روش خواننده وقتی به این گونه اختصارات برسد، بر حسب قرارداد، معادل کامل آنها را بر زبان می‌آورد، مثلاً اگر در کتابی، مولف ذکر کرده باشد که اختصار عج به معنای عزوجل است خواننده با دیدن آن نمی‌گوید عج بلکه می‌خواند عزوجل و اگر این اختصار برای عجل الله فرجه باشد، این عبارت را می‌خواند. این گونه اختصارات را کوتاه نوشت یعنی اختصارات نوشتاری می‌نامیم. عمده‌ترین انواع این اختصارات، تک حرفی‌ها، مرخم‌ها، و فشرده‌ها هستند. (همان، ۱۳۷۸: ۶)

ب) اختصاراتی که هم در نوشتن و هم در گفتن به همان صورت مختصر شده نوشته و تلفظ می‌شوند و شنونده یا خواننده باید آن را مانند یک واژه تلقی کند و معنای آن را دریابد، مانند یونسکو *UNESCO* که مختصر نام کامل سازمان تربیتی، علمی و فرهنگی ملل متحد است و بسیاری از مردم حتی نام اصلی و کامل آن را به یاد نمی‌آورند و آن را به نام یونسکو می‌شناسند. البته این واژه مختصر از زبان خارجی وارد زبان فارسی شده و امروزه کاملاً رایج شده است. سرواژه‌های *ساواک* و *ساف* نیز به همین صورت متداول شده‌اند. اما برخی از این دسته اسامی با آنکه به صورت مختصر شده به کار می‌روند اما هنوز جا نیفتاده‌اند و گاهی شنونده یا خواننده درصدد است معنای اصلی آنها را بداند مانند: نراجا، نداجا، نهاجا، و امثال آنها. این گروه از اختصارات کوتاه گفت نامیده می‌شوند. (همانجا)

۲-۲- بائر

به اعتقاد بائر (۱۹۹۶: ۲۳۷ - ۲۳۸) سرواژه واژه‌ای است که با کنار هم قرار دادن حروف اول واژه‌ها در عنوان یا عبارت ساخته و بعنوان واژه‌ای جدید استفاده می‌شود. برای مثال SALT از عبارت Strategic Arms Limitation Talks حاصل شده است. اما هر صورت اختصاری سرواژه محسوب نمی‌شود. ویژگی سرواژه بودن آن است که واژه جدید نباید بعنوان مجموعه‌ای از حروف تلفظ شود بلکه باید به عنوان یک واژه تلفظ شود. بنابراین اگر Value Added Tax، */vi ei ti/* تلفظ شود. صورت اختصاری است و اگر */væt/* تلفظ شود سرواژه است. مثال دیگری از سرواژه‌ها عبارتند از BASIC (Beginner's All-purpose symbolic Instruction code).

نمود قابلیت پیش‌بینی در سرواژه حاصل دو عامل است: اولاً در ساخت سرواژه‌ای، عبارتی که سرواژه از آن به دست می‌آید از درجه آزادی و سلیقه برخوردار می‌شود. بدین معنی که ما حق انتخاب داریم که چه حروفی را از عبارت منبع انتخاب کنیم. برای مثال در BASIC از (Beginners All-purpose Symbolic Instruction Code) تنها اولین قسمت صفت مرکب در سرواژه ذکر شده است و حرف اول purpose ذکر نشده است. دلیل دیگر این است که هر صورت مختصری سرواژه محسوب نمی‌شود. شاید دلیلی وجود ندارد که چرا برخی اختصارات را نمی‌توان سرواژه در نظر گرفت. مشخصاً BBC نمی‌تواند بعنوان یک واژه تلفظ شود زیرا از محدودیت‌های ساخت واجی واژه‌های زبان

انگلیسی تبعیت نمی‌کند، بنابراین سرواژه محسوب نمی‌شود. اما این موضوع در مورد (Grand old man) GOM یا (Over-Dose) OD صدق نمی‌کند.

۲-۳- کیت

به عقیده کیت (۲۰۰۶: ۶۷۷) اصطلاح آغاز ساز یا سرواژه سازی کاربردی خاص دارد: آغازسازی نتیجه انتخاب حروف آغازین یا گاهی اولین دو حرف واژه در عبارت و ترکیب آنها برای ساخت ترکیبی جدید است. صورت‌های آزاد مانند حرف اضافه و ربط که معنی واژگانی ندارند در این مقوله قرار نمی‌گیرند. واژه جدید می‌تواند همانند واژه تلفظ شود (سرواژه) مانند Fiat برای (Fabbrica Italian Automobili Torino) یا بعنوان مجموعه‌ای از حروف مانند MGB از (Magadang Gabi Bayan) در زبان Tagalog.

۲-۴- کریدلر

به عقیده کریدلر (۱۹۷۹: ۲۵) سرواژه صورتی است که از صورت نوشتاری ساخت واژگانی حاصل می‌شود. این ساخت شامل بیش از یک تکواژ است. ساختار نوشتاری معمولاً شامل بیش از یک واژه نوشته شده است. سرواژه از اولین حرف یا حروف واژگان اصلی ساخته می‌شود. دو نوع سرواژه وجود دارد: یک نوع مانند USA و FBI و ICBM که در آن حرف اول هر کلمه (فعل، صفت، قید، اسم) اصلی ذکر می‌شود و نوع دیگر مانند UNESCO و NATO و HUD که در آن صداهای حروف آغازین در کنار هم قرار می‌گیرند. هر دو نوع بر اساس نوشتار هستند اما تحت تأثیر گفتار قرار می‌گیرند. در آنها فرقی بین حروف بزرگ و کوچک و یا استفاده از نقطه وجود ندارد.

سرواژه از نوع صداهای حرفی باید مطابق با قواعد واج آرایی زبان باشد. برای مثال عبارت Student Nonviolent Coordinating Committee می‌تواند دارای SNCC بعنوان سرواژه باشد. در نوع دیگر سرواژه [snik] تلفظ می‌شود، همچنین R-O-T-Ć برای Reserve Officers Training Corps که به صورت [rótasi] یا [rátasi] تلفظ می‌شود، نشان دهنده آزادی در اضافه کردن واکه است. واژه‌های کوچک مانند in و of برای اضافه کردن واکه به کار می‌روند و یا گاهی نیز در نظر گرفته نمی‌شوند. مانند CORE برای (The Congress of Racial Equality).

۲-۵- کریستال

به عقیده کریستال (۱۹۹۲: ۵) سرواژه صورتی است که از حروف آغازین واژه‌های دیگر ساخته می‌شود. برخی از سرواژه‌ها به صورت حرف به حرف تلفظ می‌شوند (مانند BBC، EEC)؛ برخی سرواژه‌های دیگر به عنوان واژه‌های کامل تلفظ می‌شوند (مانند NATO و UNESCO). سرواژه‌ها می‌توانند بصورت حروف کوچک نیز نوشته شوند (e.g.i.e). در برخی موارد حروف ممکن است بخش‌های متفاوت یک واژه را نشان بدهد (ID حاصل از identification). برخی سرواژه‌ها آنقدر به عنوان یک واژه استفاده شده‌اند که فراموش شده است حروف سازنده آنها به چه چیزی ارجاع می‌دهند، مانند (Laser، AIDS). در برخی رویکردها اصطلاح سرواژه تنها به مواردی اطلاق شده است که می‌تواند به عنوان یک واژه کامل تلفظ شود؛ مواردی که به صورت مجموعه‌ای از حروف تلفظ می‌شوند به نام آغازسازی مطرح شده‌اند.

۲-۶- لویزرا

لویزرا (۲۰۰۱: ۳۱-۳۲) پارامترهای زیر را به عنوان معیار تمایز سرواژه‌ها و الفباگرایی مطرح می‌کند:
الف- تلفظ: صورت حاصل شده از نام تک تک حروف یا شکل واژگانی شده به دست آمده و تلفظ می‌شود.
مانند

ZIP/zip: Zone Improvement Plan
KDP: Potasium- from Latin Kalium-Dihydrogen Phosphate
NY: New York

ب- درجه کوتاهی: از حداکثر کوتاه شدگی (یک یا دو حرف آغازین جایگزین واژه مبدا می‌شود مانند laser) تا کوتاه‌شدگی متوسط یا اندک مانند TriBeca (Tringle Below Canal Street).

پ- خط (املاء): حروف کوچک و یا حروف بزرگ یا ترکیبی از هر دو مانند laser برای حروف کوچک، SALT برای حروف بزرگ و یا GENic برای ترکیبی از هر دو (General Electric Network for Information Exchange).

ت- درجه ترکیب آوایی اجزاء سازنده: بالا (آمیزش یا همپوشانی صداها)، متوسط (اتحاد صداها)، پایین (کنار هم آبی صداها). به طور کلی تفاوت سه مقوله فوق در آن است که

آمیزش بالا، همگونی صداهای مشابه یا برابر را نشان می‌دهد که باید کوتاه یا ترکیب شوند، مانند:

motel /-əut-/

bombardment squadron > bomdron واج /b/ و /d/ در:

در این حالت چون این دو واج شبیه هستند ما از یکی استفاده می‌کنیم. در حالت متوسط هیچ نوع آمیزش صداهای مشترک وجود ندارد. بخشهای باقی مانده منابع صرفاً به هم متصل می‌شوند اما آنها یک هجا یا دست کم توالی قابل تلفظی را در صورت حاصل شده تشکیل می‌دهند، مانند br-unch و -unch در brunch < breakfast + lunch یا حروف آغازین سرواژه در radar. سرانجام در نوع سوم، آمیزش اندک هر سازه اصلی باریکه‌ای بوجود می‌آورد که هجای مستقلی در صورت بوجود می‌آورد و تنها کنار یکدیگر قرار می‌گیرند تا واژه جدیدی بسازند، همانند Nabisco (National Biscuit Company). نمونه دیگر از ترکیب اندک کنار هم قرار گرفتن حروف آغازین در الفبا گرای همانند BBC (British Broadcasting Corporation) است.

ث- تعداد یا نوع صورت مبدا: ممکن است یک یا چند صورت باشد، یعنی به صورت یک واژه یا یک عبارت، مانند Mon (Monday), motel (motor + hotel) و Inbucon (International Business Consultants).

ج- حالت بیان: گفتاری و نوشتاری یا تنها نوشتاری (لوپزرا، ۲۰۰۱: ۳۵) سرواژه‌ها و الفبا گرایها درجه بالایی کوتاهی را نشان می‌دهد یعنی یک یا دو حرف آغازین در واژه. بر خلاف رفتار منظم الفبا گرای الزامات تلفظ درست سرواژه، ابزارهای زیادی برای انتخاب حروف آغازین بوجود می‌آورد.

این مسئله به پیچیدگی مقوله منتهی می‌شود. زیرا اگر آزادی عمل داشته باشیم نمی‌توانیم بفهمیم که چرا یک حرف، اضافه یا کم است. نمونه‌های سرواژه، واژه‌هایی هستند که از یک حرف اول از هر یا بیشتر واژه‌ها در عبارت مبدا تشکیل می‌شوند. مانند:

Laser :Light amplification by stimulated emission of radiation

STEP: Special Temporary Employment Program

۲-۷- ندوبیتی

به اعتقاد ندوبیتی (۱۹۷۹) هرگاه بخواهیم واژه‌های ترکیبی یا چند کلمه‌ای را کوتاه کنیم از روش سرواژه‌سازی استفاده می‌کنیم. برای ساختن سرواژه فقط از حرف اول هر واحد لغوی (کلمه، هجا) استفاده می‌شود. در برخی زبان‌ها سعی بر این است که سرواژه را کلمه‌گونه بسازند. برای ساختن این نوع اختصار از قوانین واج آرایه و معنایی زبان مورد نظر استفاده می‌شود. گاهی بین سرواژه‌های کلمه‌گونه و صورت کامل آنها ارتباط معنایی وجود دارد:

PAIN: Pan American Institute of Neurology

BAT: Blind Approach Training

بعضی از سرواژه‌ها حرف به حرف تلفظ می‌شوند و معمولاً آنها را با نقطه از یکدیگر جدا می‌کنند، البته امروزه دیگر نقطه‌گذاری توصیه نمی‌شود. در ساختن سرواژه‌ها می‌توان از آوردن اجزائی از کلام که از نظر معنایی خنثی هستند یا اعتبار معنایی ندارند یا به خودی خود معنایی ندارند مانند حروف اضافه و حروف ربط (of , and , for , by) صرف نظر کرد. مثال‌هایی از سرواژه‌های حرف به حرف

DDT: diclore – diphenyl – trichloroethane

IEC: International Electrotechnical Commission.

مثال‌هایی از سرواژه‌های کلمه‌گونه

UNESCO: United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization.

Radar: Radio detection and ranging

۲-۸- زیف

به عقیده زیف (۱۹۴۹: ۶۹) رابطه معکوسی بین طول واژه‌ها و فراوانی وقوع آنها می‌توان در نظر گرفت. یعنی با کاهش تعداد هجاها یا واج‌ها میزان فراوانی وقوع واژه‌ها افزایش می‌یابد و عکس آن نیز صادق است که این مسئله عاملی برای استفاده بیشتر از واژه‌های کوتاه شده همانند سرواژه است. در واقع ما برای صرفه جویی در انرژی از واژه‌های کوتاه شده بیشتر استفاده می‌کنیم.

۳- شیوه‌های سرواژه‌سازی در زبان فارسی و انگلیسی**۳-۱- سرواژه‌سازی در زبان انگلیسی**

نگارنده (۱۳۸۵) با تحلیل داده‌های گردآوری شده از منابعی چون فرهنگ جامع اختصارات پزشکی (نادعلی، ۱۳۸۰) فرهنگ واژه‌های مصوب فرهنگستان (۱۳۸۴) فرهنگ اختصارات (آقایی، ۱۳۷۷) فرهنگ معاصر فارسی (صدری افشار، ۱۳۸۱) مجله رشد آموزش زبان فارسی (کرمی، ۱۳۸۴) ۳۳ شیوه واژه‌سازی در زبان فارسی را استخراج نموده است که در مقاله حاضر به ۱۰ مورد اشاره می‌شود:

۳-۱-۱- ارائه اولین حرف‌واژه در سرواژه

الف- سرواژه‌های واژه‌گونه

EAST: elevated-arm stress test.

RAP: recurrent abdominal pain

ب- سرواژه‌های حرف‌گونه

AA: acetic acid

ATCC: American Type Culture collection

پ- سرواژه‌های ترکیبی (ترکیب الف و ب)

CD-ROM: Compact Disc read-only memory

۳-۱-۲- حذف حرف اضافه از سرواژه

الف- سرواژه‌های واژه‌گونه

MILS: medication information leaflet for seniors

BAD: British Association of Dermatologists

ب- سرواژه‌های حرف‌گونه

AAA: American Academy of Allergy

FDS: fellow in dental surgery

۳-۱-۳- حذف برخی از اولین حروف واژه‌ها در سرواژه

الف- سرواژه‌های واژه‌گونه

BASE: B27-arthritis-sacroilitis-extaarticular features.

BIDS: brittle hair, intellectual impairment, decreased fertility, and short stature

ب- سرواژه‌های حرف‌گونه

AABCC: alertness, airway, breathing, circulation, cervical, spine

BCHD: Bachelor of Dental surgery

۳-۱-۴- حذف حرف تعریف و حرف عطف در سرواژه

الف- سرواژه‌های واژه‌گونه

OAF: The Omani Air force

ب- سر واژه‌های حرف‌گونه

KR: Kidnapping and Ransom

AAC: augmentative and alternative communication

۳-۱-۵- انتخاب حرف اول واژه نه واج اول

الف- سرواژه‌های واژه گونه

CASS: Chinese Academy of social sciences

RAPS: Rapid Acute physiology score

ب- سرواژه‌های حرف‌گونه

AACP: American Association of colleges of pharmacy

T.R.H: Their royal Highness

۳-۱-۶- ذکر حرف اول هر دو کلمه مبدا در سرواژه

الف- سرواژه‌های واژه گونه

OAF: The Omani Air force

RAW: resistance, airway

ب- سرواژه‌های حرف‌گونه

SRMD: streess-related mucosal damage

AAF: Army Air force

پ- سر واژه‌های ترکیبی (ترکیب الف و ب)

CD-ROM: Compact Disc read-only memory

۳-۱-۷- ذکر حرف اول پیشوند و حرف اول پایه در سرواژه

الف- سرواژه‌های واژه گونه

MINA: monoisonitrosaacetone

ب- سرواژه‌های حرف‌گونه

PTE: Post-traumatic epilepsy

AVNFBH: avascular necrosis of the femoral head

۳-۱-۸- ذکر حرف عطف and در سرواژه به صورت & و تلفظ سر واژه حاصل به صورت

حرف‌گونه

A & B: apnea and bradycardia

V & P: vagotomy and pyloroplasty

۳-۱-۹- ذکر اولین حرف پیشوند در سرواژه ذکر می‌شود بدون ذکر حرف اول پایه

الف- سرواژه‌های واژه گونه

EAVM: extramedullary arteriovenous mal formation

ب- سرواژه‌های حرف‌گونه

AC: Anti-inflammatory corticoid

۳-۱-۱۰- ذکر حرف اضافه در سرواژه

الف- سرواژه‌های واژه‌گونه

DOA: date of association

LOA: leave of absence

ب- سرواژه‌های حرف‌گونه

PBR: Pay by results

PTB: Prior to birth

۳-۲- سرواژه‌سازی در زبان فارسی

۳-۲-۱- ذکر اولین حرف هر واژه در سرواژه

الف- سرواژه‌های واژه‌گونه

نک: نگاه کنید به

آزاما: آزمون استخدامی متمرکز ادواری

ب- سرواژه‌های حرف‌گونه

این سرواژه‌ها به دو نوع تقسیم می‌شوند: نوع اول شامل سرواژه‌هایی است که فقط در نوشتن به کار می‌روند و در گفتار از آنها استفاده نمی‌شود بلکه اصل آنها تلفظ می‌گردد، مانند:

ه.ق که خوانده می‌شود هجری قمری

ق.م که خوانده می‌شود قبل از میلاد

در نوع دوم سرواژه به همان صورت که نوشته می‌شود خوانده می‌شود مانند:

ش.م.ر: شیمیایی، میکروبی، راکتوری

ش.م.ه: شیمیایی، میکروبی، هسته‌ای

۳-۲-۲- حذف حرف اول برخی واژه‌ها در سرواژه؛ تمامی موارد زیر از نوع واژه‌گونه هستند:

آبفا: شرکت آب و فاضلاب

آجا: اداره آگاهی جمهوری اسلامی ایران

۳-۲-۳- ذکر هجای اول در سرواژه و تمامی موارد از نوع واژه‌گونه است

سام الکترونیک: سامسونگ الکترونیک

سامد: سامانه مدیریت دادگان

۳-۲-۴- حذف واژه دستوری عطف در سرواژه. تمامی موارد زیر به صورت واژه‌گونه تلفظ می‌شود:

ساتکاب: شرکت مادر تخصصی مدیریت ساخت و تهیه کالاهای آب و برق
شانا: شبکه اطلاع‌رسانی نفت و انرژی

۳-۲-۵- حذف حرف اضافه در سرواژه

الف- سرواژه‌های واژه‌گونه

فیبا: فهرست نویسی پیش از انتشار

اتسا: فرآورده‌های لبنی پاستوریزه قم وابسته به انجمن تکفل و سرپرستی ایتم
ب- سرواژه‌های حرف‌گونه:

ق.م: قبل از میلاد

رک: رجوع کنید به

۳-۲-۶- ذکر حرف عطف در سرواژه؛ سرواژه حاصل به صورت واژه تلفظ می‌شود:

وفا: انجمن فرهنگی و اجتماعی غیردولتی زنان پیرو اهل بیت

ساواک: سازمان اطلاعات و امنیت کشور

۳-۲-۷- ذکر واژه کامل در سرواژه

الف- سرواژه‌های واژه‌گونه:

آبفا: شرکت آب و فاضلاب

صا ایران: صنایع الکترونیک ایران

ب- سرواژه‌های حرف‌گونه:

در این مورد نگارنده نمونه‌ای نیافته است.

پ- سرواژه‌های ترکیبی (ترکیب نوع الف و ب):

ع.س.نزاا: عقیدتی سیاسی نزاا

آ.ج.پ.نزاا: آجودانی پرسنل نزاا

۳-۳- تشابهات سرواژه‌سازی در زبان فارسی و انگلیسی

در این قسمت به تشابهات سرواژه‌سازی در زبان فارسی و انگلیسی پرداخته می‌شود. نگارنده (۱۳۸۵) ۱۷ مورد تشابه را استخراج نموده است که در این مقاله به ۵ مورد اشاره می‌شود:

۳-۳-۱- ذکر اولین حرف هر واژه در سرواژه

BO: Bolton Point

سادا: سازمان اسلامی دانشجویان ایران

۳-۳-۲- حذف حرف اول برخی واژه‌ها در سرواژه (کل واژه در نظر گرفته نمی‌شود)

AABCC: alertness, airway, breathing, circulation, cervical, spine

حماس: جنبش حرکت مقاومت اسلامی فلسطین

۳-۳-۳- ذکر هجای اول در سرواژه

CENTO: Central Treaty organization

آبفا: شرکت آب و فاضلاب

۳-۳-۴- حذف حرف عطف در سرواژه

KR: Kidnapping and Ransom

فاتا: فناوری اطلاعات و ارتباطات

۳-۳-۵- حذف حرف اضافه در سرواژه

BA: Bachelor of Art

نک: نگاه کنید به

۳-۴- تفاوت‌های سرواژه‌سازی در زبان فارسی و انگلیسی

در این قسمت به ۵ تفاوت سرواژه‌سازی در زبان فارسی و انگلیسی پرداخته می‌شود.

- گاهی در زبان انگلیسی حرف اول واژه برای ساختن سرواژه انتخاب می‌شود و نه واج اول در حالی که در زبان فارسی چنین حالتی وجود ندارد.

- در زبان انگلیسی، کلمه‌ای که دارای پیشوند است، هم حرف اول پیشوند و هم حرف اول خود پایه در سرواژه ذکر می‌شود. در حالیکه در زبان فارسی چنین قاعده‌ای برای ساخت سرواژه به کار نمی‌رود.

- در زبان انگلیسی حرف عطف and در سرواژه به صورت علامت & ذکر می‌شود در حالیکه در زبان فارسی چنین موردی وجود ندارد.

- در زبان فارسی دو هجای اول واژه‌ای می‌تواند در سرواژه ذکر شود در حالیکه در زبان انگلیسی چنین موردی یافت نشده است.

- در زبان فارسی گاهی سه هجای اول واژه‌ای در سرواژه ذکر می‌شود در حالیکه نگارنده چنین موردی را در زبان انگلیسی نیافته است.

۴- نتیجه‌گیری

به طور کلی می‌توان گفت سرواژه‌سازی فرآیندی است که طی آن حرف یا حروف یا هجا/ هجاهای اول یا آخر، دست کم دو واژه یا عبارتی انتخاب می‌شود تا سرواژه‌ای به صورت کلمه‌گونه یا حرف‌گونه ساخته شود. البته ممکن است سرواژه‌ای تمام ویژگی‌های فوق را نداشته باشد. نگارنده در فرآیند ساخت سرواژه حدود ۳۰ قاعده را استخراج نموده که به دلیل استفاده از چندین قاعده (به طور همزمان) در ساخت یک سرواژه می‌توان به این نتیجه رسید که سرواژه، حاصل عملکرد قاعده‌های متعددی است.

شیوه‌هایی که این دو زبان برای سرواژه‌سازی به کار می‌برند برخی مشابه و برخی متفاوتند؛ این مسئله می‌تواند نشانگر آن باشد که برخی شیوه‌های سرواژه‌سازی جهانی است. مقاله حاضر به عنوان اولین تحقیق اختصاصی در زبان فارسی در مورد سرواژه‌سازی به این موضوع پرداخته است و مواردی چون بررسی آماری کاربرد سرواژه‌ها در حوزه‌های مختلف تجاری، فنی، علمی، خبری و غیره می‌تواند موضوع دیگری برای پژوهش محسوب شود.

منابع

- آقایی، ب (۱۳۷۷)، فرهنگ اختصارات، تهران: کتابخانه گنج دانش.
- صدری افشار، غ و نسرین حکمی (۱۳۸۱)، فرهنگ معاصر فارسی، تهران: فرهنگ معاصر.
- طباطبائی، ع (۱۳۸۴) «طرحی کلی از امکانات واژه‌سازی در زبان فارسی» نشر دانش، ۲۱، شماره ۳، ۲۷، ۲۸ و ۳۰.
- کرمی، ع (۱۳۸۴) «روش‌های واژه‌گزینی» رشد آموزش زبان و ادبیات فارسی، سال ۱۸، شماره ۴، ص ۴۷.
- «گزارشی از فعالیت گروه اختصارات» (۱۳۷۸) فرهنگستان زبان و ادب فارسی.
- نادعلی، م (۱۳۸۰)، فرهنگ جامع اختصارات پزشکی، تهران: آرون.
- ندوبیتی، و (۱۳۷۸) «اختصارات و نشانه‌ها»، ترجمه: مهر آذر فارسی در ووستر، ای (۱۳۷۹) مقدمه‌ای بر نظریه اصطلاحات و واژه‌نگاری اصطلاحات، اسپرینگر.

- هراتی تهرانی، م (۱۳۸۵) سرواژه‌سازی در زبان فارسی، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه پیام نور

- Bauer, L, (1996), *English Word-Formation*, Cambridge: Cambridge University Press.
- Crystal, D, (1992) *Language & Languages*, Oxford: Blackwell Publishers.
- Keith, B, (2006) *Encyclopedia of Language & Linguistics*, Elsevier.
- Kreidler, C.W. (1979) "Creating New Words By Shortening", *Journal of English Linguistics*, 13, 24-36.
- Lopez Rúa, P. (2001) "On the Structure of Acronyms and Neighboring Categories: A Prototype-based Account", *English Language and Linguistics*, , 6(1), 31-60.
- Zipf, G, (1949), *Human Behavior and the Principle of Least Effort*, Boston: Addison Wesley.

سازگاری